

KS § 159/25

Svar på Remiss promemoria Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och anrikning av kärnämnen, KN2025/01478

KS2025.0351

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2025-10-22	176/25
2 Kommunstyrelsen	2025-11-05	159/25

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att överlämna nedanstående yttrande som svar på remissen om Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och anrikning av kärnämnen, KN2025/01478.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Yrkanden

Christer Winbäck (L) yrkar avslag på arbetsutskottets förslag till beslut.

Torbjörn Bergman (SP), Ulrica Johansson (C), Maria Hjärtqvist (S), Martin Odenö (M), Marianne Gustafsson (KD) och Jerzy Kucier (SD) yrkar bifall till arbetsutskottets förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordförande konstaterar att det finns två förslag till beslut, ställer dem mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag till beslut.

Protokollsanteckning

Jerzy Kucier (SD) och Gustav Jacobsson (SD) lämnar protokollsanteckning som bifogas till protokollet.

Christer Winbäck (L) lämnar protokollsanteckning som bifogas till protokollet.

Sammanfattning

En promemoria från Klimat- och näringslivsdepartementet föreslår att urangruvor inte längre ska klassas som kärntekniska anläggningar, vilket skulle upphäva kommunernas vetorätt enligt 17 kap. 6 § miljöbalken. Syftet med lagförslaget är att anpassa strålskydds- och säkerhetskrav till verksamhetens risknivå, följa internationell praxis och möjliggöra utvinning av uran som biprodukt vid annan gruvdrift. Kommuner skulle enligt förslaget

istället påverka genom plan- och bygglagen (2010:900). Lagändringen föreslås träda i kraft 1 juli 2026.

Kommunen avstyrker förslaget. Gruvprojekt har ofta betydande påverkan på närmiljön, och målkonflikter är oundvikliga. Dessa komplexa frågor kräver ökad dialog mellan stat, kommun, invånare och organisationer – inte minskat lokalt inflytande. Den lokala acceptansen är avgörande för en hållbar och legitim beslutsprocess.

Behovet av att hantera oönskade effekter av gällande regelverk, exempelvis möjligheten att rena uran ur processvatten vid annan gruvdrift, kan lösas genom mindre ingripande åtgärder än att avskaffa det kommunala vetot.

Skövde kommuns yttrande

Kommunen motsätter sig förslaget att undanta urangruvor från klassificeringen som kärntekniska anläggningar, eftersom det skulle upphäva det kommunala vetot enligt 17 kap. 6 § miljöbalken, som gäller för kärntekniska anläggningar och vattenverksamhet. Detta veto är en grundpelare i det kommunala självstyret och stärker invånarnas möjlighet att påverka beslut om verksamheter med betydande miljöpåverkan. Att inskränka vetot riskerar att kraftigt minska kommunens inflytande över sådana beslut, vilket endast bör övervägas i exceptionella fall med starka skäl.

Särskilda risker med uranbrytning i alunskiffer

Uran finns i alunskiffer i de västgötska bergen. Uranbrytning i alunskiffer skiljer sig från annan gruvdrift, eftersom hållbara och verifierade metoder för utvinning och deponering saknas. Kommunen tillstyrkte förbudet mot uranbrytning 2018 och anser att ett absolut förbud mot brytning i alunskiffer bör införas. Vid brytning där uran är en biprodukt betonades vikten av regeringsprövning och bibehållen kommunal vetorätt.

Förslagets konsekvenser för kommunalt inflytande

Den föreslagna lagändringen innebär att urangruvor inte längre skulle prövas av regeringen med kommunalt veto, vilket kraftigt begränsar kommunens inflytande. Istället reduceras kommunens roll till att vara remissinstans vid miljökonsekvensbeskrivningar och tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Tillsammans med tidigare förslag om ändrad lagstiftning för uranbrytning innebär detta ett betydande ingrepp i det kommunala självstyret och kommunens planeringsansvar.

Kommunen har ett omfattande ansvar för samhällsbyggnad, med unik kunskap om lokala förhållanden och nära dialog med invånare och civilsamhälle. Detta ansvar måste ges tillbörlig vikt när nationella intressen vägs mot lokala livsmiljöer.

Begränsat inflytande genom plan- och bygglagen

Promemorian framhåller att kommuner kan påverka urangruvor genom plan- och bygglagen, men detta ger en delvis missvisande bild. Gruvverksamhet prövas primärt enligt miljöbalken och minerallagen, men plan- och bygglagen kan ge kommunen ett indirekt och begränsat inflytande genom krav på detaljplaner eller bygglov för tillhörande infrastruktur

Kommunens inflytande:

- Översiktsplanering: Översiktsplaner är vägledande men inte rättsligt bindande. Kommunen kan ange olämpliga områden för gruvdrift, men detta kan inte ensamt stoppa en

gruvetablering om andra myndigheter, såsom Bergsstaten, godkänner den.

- Detaljplanering: En urangruva kan kräva detaljplan, där kommunen kan ställa krav på miljöhänsyn och infrastruktur. Trots planmonopolet kan regeringen förelägga kommunen att anta eller ändra en detaljplan om riksintressen enligt miljöbalken anses kräva det (11 kap. 15 § plan- och bygglagen).

- Bygglov: Vissa gruvrelaterade anläggningar kan kräva bygglov, men detta ger begränsad möjlighet att påverka, eftersom många gruvaktiviteter inte omfattas av bygglovskrav. Statliga myndigheter (t.ex. Sveriges geologiska undersökning) kan peka ut områden som riksintresse för mineralutvinning, vilket begränsar kommunens möjlighet att styra markanvändningen. Riksintressen för mineralutvinning enligt 3 kap. miljöbalken vägs visserligen mot andra riksintressen, såsom dricksvattenskydd, men kan ändå begränsa kommunens möjlighet att styra markanvändningen.

Dricksvattnets skydd – en prioritet

Ur ett kommunalt perspektiv är det av yttersta vikt att beakta konsekvenserna för den lokala miljön, särskilt dricksvattnet. Brytning av uran i alunskiffer medför betydande risker för förorening av dricksvatten, en kritisk resurs som idag har otillräckligt juridiskt skydd. Många vattentäkter saknar etablerade vattenskyddsområden, vilket ökar sårbarheten. Erfarenheter från tidigare alunskifferbrytning i Ranstad visar på omfattande miljöskador, där efterbehandling kostat cirka en halv miljard kronor (i dåtidens penningvärde). Delar av området har dessutom klassats som miljöriskområde enligt 10 kap. 5 § miljöbalken, eftersom fullständig sanering inte är möjlig. I Sverige finns endast två miljöriskområden, varav Ranstad är det ena.

Alternativa lösningar och rekommendationer

Regeringen har i media framfört att syftet med nuvarande förslag inte är att möjliggöra nya gruvor för alunskifferbrytning. Med tanke på de betydande riskerna för miljön samt avsaknaden av säkra tekniska lösningar för alunskifferbrytning, bör regeringen istället införa en tydlig reglering i miljöbalken som förbjuder sådan verksamhet. Detta skulle stärka skyddet för våra mest värdefulla naturresurser och säkerställa en hållbar framtid. Behovet av att hantera oönskade effekter av gällande regelverk, exempelvis möjligheten att rena uran ur processvatten vid annan gruvdrift, kan lösas genom mindre ingripande åtgärder än avskaffa det kommunala vetot. Beslut om uranbrytning bör skjutas upp tills hållbara metoder är utvecklade, så att konsekvenserna kan bedömas enligt miljöbalkens krav på hållbarhet och försiktighetsprincipen.

Slutsats

Kommunen motsätter sig förslaget att avskaffa det kommunala vetot för urangruvor, då det hotar lokalt självstyre och miljöskydd. Uranbrytning i alunskiffer bör förbjudas tills hållbara metoder finns, och lokalt engagemang måste säkerställas för en legitim beslutsprocess.

Övrigt

Ärendet har samordnats med Falköpings kommun och Skövde kommuns jurister.

Handlingar

Tjänsteutlåtande: Remiss promemoria Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och anrikning av kärnämnen, KN2025/01478

Promemoria Ändamålsenliga säkerhets- och strålskyddskrav för utvinning och anrikning av kärnämnen, KN2025/01478

Skickas till

Sektor samhällsbyggnad

Klimat- och näringslivsdepartementet, kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till kn.cks.remiss@regeringskansliet.se. Ange diarienummer KN2025/01478 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.